

Spis treści

Od Autora	7
Część I	
NA STRAŻY NIEPODLEGŁOŚCI I JEDNOŚCI PAŃSTWA PIASTÓW	
Pradzieje	9
Nazwy miejscowe — Gospodarka — Kultura łożycka — Postęp gospodarczy — Obcy przybysze — Rozkład wspólnoty rodowej — Plemiona — Rozwój gospo- darczy	
Przedmurze Polski	16
Pod panowaniem Piastów — Walki z Czechami — Sąsiedzkie zatargi — Rola możnowładców — Bratobójcze walki — Obrona Głogowa — Początek wewnętrz- nego rozbicia — Udział w walkach o Kraków — Pogłębienie rozbicia	
Książęta śląscy na drodze do zjednoczenia Polski	23
Książę czy biskup? — Ku zjednoczeniu państwa — Dalsze sukcesy Henryka Brodatego — Rządy Henryka Brodatego — Henryk Pobożny — Klęska legnicka i jej skutki	
Mieszkańcy i ich życie codzienne	29
Wzrost zaludnienia — Zajęcia ludności — Ludność wieśniacza, jej obowiązki — Świadczenia na rzecz państwa i Kościoła — Rzemiosło, górnictwo, handel — Dalszy wzrost liczby ludności miast — Osadnictwo — Gospodarka chłopska — Gospodarka towarowo-pieniężna — Górnictwo i górnicy — Miasta — Stosunki narodowościowe — Postęp i rozwój gospodarczy	
<i>Lux ex Silesia</i>	38
Budownictwo — Uczni — Szkolnictwo — Biblioteki, druki	
W rozbiciu — między Polską a Czechami	41
Skutki dzielnicowego rozdrobnienia — Księstwo wrocławskie — Henryk Pro- bus — Spory z biskupami — Ku królewskiej koronie — Testament Pro- busa — Henryk głogowski — Rozbicie na Górnym Śląsku — Wzrost roli miast — Związki z Polską	

Część II

POCZĄTEK OBCEGO PANOWANIA

Rozstanie z Polską 55

Hołdy śląskich książąt — Dalsze czeskie sukcesy — Rezygnacja ze Śląska — Zabiegi Kazimierza Wielkiego o Śląsk — Bolko świdnicki — Władysław Opolczyk — Dalsze czeskie sukcesy — Ostatnia próba ratowania Śląska — Kontakty śląsko-polskie

W wirze husyckiej rewolucji 64

Husyci na Śląsku — Czeskie zabiegi o polską pomoc — Wyprawy czeskich taborytów — Z husytami czy przeciw nim? — Zmierzch husyckiego władania — Z pustymi rękami

Między Polską, Czechami i Węgrami 69

Nieudana wyprawa — Niekorzystne zmiany — Zbliżenia i zatargi śląsko-polskie — Husyta na czeskim tronie — Węgierskie rządy na Śląsku — Jan Olbracht księciem głogowskim — Rządy Zygmunta Jagiellończyka na Śląsku — Umacnianie się rodów niemieckich na Śląsku

Spory religijne 78

Rozwój reformacji — Anabaptyści — Habsburg władcą Czech i Śląska — Usadowienie się Hohenzollernów — Rozrost posiadłości Habsburgów — Tylko nieliczni pamiętali o Śląsku

Rozwój gospodarczy 84

Zmiany ludnościowe — Powstanie i rozwój folwarków — Zróżnicowanie wśród chłopów — Chłopski opór — Wielka własność ziemska — Rozwój górnictwa i hutnictwa — Gwarkowie i gwarcetwa — Rzemiosło — Handel zagraniczny — Rozwój miast — Wewnętrzne sprzeczności i zatargi w miastach

W kręgu polskiej kultury 103

Szkolnictwo — Ślązacy na akademii krakowskiej — Rozwój kultury — Ślązacy w Krakowie — Uczeń i pisarze — Piśmiennictwo — Nauki przyrodnicze — Piśmiennictwo w języku polskim — Kultura materialna

Część III

GDY CHYLIL SIĘ KU UPADKOWI FEUDALIZM

Czasy kontrreformacji i wojny trzydziestoletniej 115

Cuius regio eius religio — Reformacja i kontrreformacja — Wybuch wojny trzydziestoletniej — Możliwości odzyskania Śląska — Cesarskie represje — Przywracanie katolicyzmu — Wojska szwedzkie na Śląsku — Możliwości odzyskania Śląska — Polscy Wazowie na Śląsku — Następstwa wojny trzydziestoletniej — Ucieczki do Polski — Zmiany w stosunkach narodowościowych

Zmiany w życiu gospodarczym i stosunkach społecznych 129

Pogorszenie sytuacji chłopów — Opór i walka chłopów — Miasta — Powstawanie manufaktur — Rzemiosło — Przemysł tekstylny — Górnictwo i hutnictwo — Handel z Polską — Komunikacja — Zatargi w miastach — Stosunki narodowościowe w miastach

Zmarnowane okazje 145

Ostatni śląski Piast — Możliwości odzyskania Śląska — Król Jan III Sobieski na Śląsku — Jakub Sobieski w Oławie — Przetargi o Śląsk — Ulgi dla protestantów — Śląskie księstwa

Zabór Śląska przez Prusy 152

I wojna śląska — Podział Śląska — II wojna śląska — Pierwsze pruskie poczynania — Wojna siedmioletnia — Skutki wojny — Konfederaci barscy — Tolerancja religijna — Nowy Śląsk

Walka z polskością	159
Germanizacja szkolnictwa — Poczynania germanizacyjne, Kościołów — Inne poczynania germanizacyjne — Opór ludności — Polemika wokół języka polskiego — Germanizacja na Śląsku Cieszyńskim — Sytuacja narodowościowa	
Ku nowym formom gospodarki	167
Postęp — Wielka własność ziemska i chłopska — Wzrost chłopskich obciążeń — Próby reform — Przemysł tekstylny — Rozwój górnictwa — Udział państwa w rozwoju przemysłu — Postęp w hutnictwie — Robotnicy, ich położenie — Poprawa komunikacji — Polityka celna — Handel	
Chłopskie powstania	181
Zbrojne wystąpienia — Śląsk Cieszyński — Wieści z Francji i innych krajów — Wystąpienia podsudeckich tkaczy — Nasilenie chłopskich wystąpień — Wpływ powstania Kościuszkowskiego — Nasilenie walki — Znaczenie chłopskich powstań — Niepokoje w miastach	
Administracja, sądownictwo, wojskowość	189
Sejmy i sejmiki — Administracja, dochody, sądownictwo — Ograniczanie uprawnień stanowych — Władze miejskie — Pod pruskim panowaniem — Zmiany administracji kościelnej — Pod austriackim panowaniem	
Oświata — piśmiennictwo — sztuka	193
Rozwój szkolnictwa — Śląscy uczeni — Rozwój literatury — Polskie piśmiennictwo — Gazety, czasopisma — Kultura materialna	
Część IV	
NOWE CZASY, NOWE PROBLEMY	
W wirze napoleońskich wojen	205
Wojska francuskie i polskie na Śląsku — Na Śląsku Cieszyńskim — Nastroje antyfrancuskie — Wojska rosyjskie na Śląsku — Możliwości powrotu Śląska do Polski?	
Reformy społeczno-ekonomiczne. Zmiany ludnościowe	211
Zniesienie poddaństwa — Uwłaszczenie — Chłopska krzywda — Głód i epidemie — Znaczenie reform — Zmiany ludnościowe	
Rolnictwo — przemysł — komunikacja	218
Postęp i rozwój rolnictwa — Przemysł i handel — Rozwój górnictwa — Rozwój hutnictwa — Przemysł cynkowy i inne — Baronowie węglowi — Rozbudowa komunikacji	
Narodziny nowej klasy społecznej	231
Robotnicy — Położenie proletariatu — Ubezpieczenia — Mieszkania — Stan zdrowia — Tkacze, ich położenie — Stowarzyszenia robotnicze	
W obronie ojczystego języka	239
Germanizacyjna rola szkół — Walka o język w kościele — Rola właścicieli ziemskich i przemysłu — Polemika wokół śląskiej gwary — Na Śląsku Cieszyńskim w obronie polskiego języka — Rezultaty językowych zmagani — Świadectwa gości — Na Śląsku Cieszyńskim	
Oznaki nadciągającej burzy	250
Wielkie powstanie — Rosnące wzburzenie — Niepokoje w miastach — Organizacje studenckie we Wrocławiu — Odgłosy powstania listopadowego — Polscy emisariusze na Śląsku — Aresztowania	
Wiosna Ludów — społeczne niepokoje i chłopskie zwycięstwo	257
Pierwsze rewolucyjne wystąpienia — Wybory do Zgromadzenia Narodowego — Śląscy posłowie w Berlinie — Krystian Minkus — Zmierzch rewolucji —	

Wiosna Polaków — początek nowej drogi	273
Żądania językowe — Polskie organizacje — Polscy działacze — „Dziennik Górnośląski” — Osiągnięcia — Paweł Stalmach — Polskie osiągnięcia — Reakcja i represje — Polski program narodowy	

Oświata — piśmiennictwo	284
Szkolnictwo — Literatura i prasa — Józef Lompa	

Część V

NOWA SIŁA SPOŁECZNA NA WIDOWNI DZIEJÓW

Blaski i cienie kapitalistycznego rozwoju	291
Rozwój gospodarczy — Spółki akcyjne — Trudności — Drogi wodne — Monopole — Rynek wewnętrzny i zagraniczny — Zmniejszanie roli państwa — Zagłębie Wałbrzysko-Noworudzkie, górnictwo węgla — Inne gałęzie przemysłu — Znaczenie rynków polskich — Postęp w rolnictwie — Śląsk Cieszyński, zmiany w rolnictwie — Rozwój przemysłu	

Zmiany ludnościowe	311
Wzrost zaludnienia — Wzrost miast — Wychodźstwo — Struktura narodowościowa — Śląsk Cieszyński	

Robotnicy	320
Warunki pracy — Place — Robotnicy zagraniczni — Kobiety i dzieci — Higiena i bezpieczeństwo pracy — Mieszkania — Śląsk Cieszyński, położenie robotników	

W obronie i walce	329
Organizacje robotnicze — Wielki strajk w Zagłębiu Wałbrzyskim 1869 — Strajk w Królewskiej Hucie — Dalsze strajki — Ingerencja państwa — Klasowe organizacje robotnicze — Rozwój socjaldemokracji — Strajki 1889 — Śląsk Cieszyński, walka robotników	

Mimo przegranej, wbrew reakcji	343
Więści z Królestwa Polskiego — Powstanie styczniowe — Śląsk Cieszyński, walka z germanizacją — Powstanie styczniowe na Śląsku Cieszyńskim	

Karol Miarka, jego sojusznicy i oponenty	348
Germanizacyjna rola szkoły — Kulturkampf — Karol Miarka — Spółdzielnie — Polemika Miarki z Bismarckiem — Polskie organizacje i ich działalność — Współpraca z partią Centrum — Niemieckie represje — Społeczny program Miarki	

Aktywizacja polskiego życia narodowego	358
Nasilenie germanizacji — Rugi pruskie i ich przeciwnicy — Przeciw współpracy z Centrum — Ośrodek raciborski — „Nowiny Raciborskie” — Polska działalność kulturalno-oświatowa — Śląsk Cieszyński, akcja germanizacyjna — Rozwój polskiego życia — Kontakty z innymi polskimi dzielnicami — Pierwszy polski poseł — Organizacje młodzieżowe — Nieporozumienia wyznaniowe — Założenie Macierzy Szkolnej	

Wrocławska Polonia	372
Aktywność młodzieży akademickiej — Górnośląscy studenci, związki nielegalne — Inne studenckie organizacje — Związki nielegalne — Odwiedziny rodaków spoza Śląska	

Stare i nowe metody wyzysku	379
---------------------------------------	-----

Pogorszenie położenia robotników — Zarobki — Kobiety i dzieci — Robotnicy zagraniczni — Mieszkania — Zmiany na korzyść

Rosnąca siła	386
------------------------	-----

Rozwój ruchu robotniczego — Powstanie zawodowego związku górników — W Zagłębiu Wałbrzyskim — Wybory parlamentarne — Polska i niemiecka socjaldemokracja na Górnym Śląsku — Trudności rozwoju socjaldemokracji — Na Górnym Śląsku — Walka strajkowa — Na Śląsku Cieszyńskim — Współpraca międzynarodowa

Część VI

W WALCE ZE SPOŁECZNYM I NARODOWYM UCISKIEM

Dalszy krok naprzód	399
-------------------------------	-----

Rozdźwięki w Centrum — Polscy kandydaci na posłów — Ugoda polsko-centrowa — Polskie organizacje i prasa — Nasilenie germanizacji — Wzrost świadomości narodowej — Polskie gimnazjum w Cieszynie — Współpraca z rodakami w Galicji — Ośrodek frysztacki — Rozdźwięki czesko-polskie — Współpraca polsko-czeska w ruchu robotniczym

Istotna zmiana	414
--------------------------	-----

Obrona polskiego języka — Znaczenie kontaktów z rodakami — Rola robotników w walce narodowej

Precz z Centrum	419
---------------------------	-----

Wojciech Korfanty — „Górnoślązak” — Wybory 1903 roku — Rosnąca rola endecji — Rozwój polskiego życia organizacyjnego — Pierwsze rozczarowania

Pod wpływem rewolucyjnych wydarzeń	430
--	-----

Odzew rewolucji 1905 roku na Śląsku — Ożywienie w ruchu robotniczym — Żądania narodowe — Odzew rewolucji na Śląsku Cieszyńskim — Radykalizacja i ożywienie w ruchu robotniczym — Sukcesy — Ożywienie w życiu narodowym

Lata fermentu i zamętu	440
----------------------------------	-----

Wybory 1907 roku — Antypolskie ustawy — Zagadnienia narodowe w ruchu robotniczym — Rozwój polskiej prasy i organizacji na Górnym Śląsku — Korfanty a Napierański — Wybory 1912 roku

Wielki strajk	449
-------------------------	-----

Rola Zjednoczenia Zawodowego Polskiego — Przebieg strajku — Inne strajki — Rola ruchu robotniczego na Śląsku

Nad Olzą	455
--------------------	-----

Konflikty czesko-polskie — Ślązakowcy — Sukcesy socjaldemokratów — Niekorzystne zjawiska w socjaldemokracji — Macierz Szkolna, jej osiągnięcia — Inne polskie organizacje — Sprawa urzędowego języka

Piśmiennictwo	463
-------------------------	-----

Damrot, Bonczyk i Ligoń — Pisarze ludowi — Pisarze cieszyńscy — Historycy — Jan Dzierżoń — Niemieccy pisarze — Niemieccy uczeni

Część VII

PRZEŁOMOWE LATA

Czas wojny	477
----------------------	-----

Żądania śląskich kapitalistów — Eksploatacja polskich ziem — Wzrost wyzysku robotników — Jeńcy wojenni i przymusowe roboty — Opór klasy robotniczej — Powstanie partii komunistycznej — Pod wpływem rosyjskiej rewolu-

cji — Chwilowe osłabienie polskiej działalności — Orientacja proniemiecka — Śląsk Cieszyński, sytuacja gospodarcza i społeczna — Pod wpływem rosyjskiej rewolucji — Polskie żądania

Przeciw kapitalistom	492
Rady robotnicze i żołnierskie — Spotęgowanie ruchu strajkowego — Rewolucyjne wrzenie — Niespokojna wieś — Wzrost wpływów komunistycznych — Związki z Zagłębiem Dąbrowskim — Na Dolnym Śląsku	
Ku wolnej Polsce	500
Przeciw polskim dążeniom — Polskie manifestacje i poczynania — Wybory samorządowe — Powiązanie dążeń narodowych i społecznych — Stanowisko rządu polskiego — Stanowisko państw zachodnich — Decyzja przeprowadzenia plebiscytu — Ujemne konsekwencje polityki wschodniej — Przygotowania wojskowe i powstańcze projekty — Strajki — Pierwsze powstanie — Ocena powstania	
Walka o Śląsk Cieszyński	516
Ku Polsce — Najazd czeski — Przygotowania do plebiscytu — Podział Śląska Cieszyńskiego	
Drugie powstanie i plebiscyt	521
Komisja Międzysojusznicza — Nierówne warunki działalności — Polskie prace przygotowawcze — Strajki szkolne — Akcja strajkowa — Polska i niemiecka propaganda — Niemiecki terror — Drugie powstanie — Nasilenie niemieckiej działalności — Stanowisko komunistów — Plebiscyt	
Zwycięskie powstanie	537
Polskie i niemieckie przygotowania — Przygotowania do zbrojnego wystąpienia — Decyzja o powstaniu — Zastrzeżenia rządu polskiego — Wybuch powstania — Pierwsze sukcesy — Rozbieżności między powstańcami a rządem polskim — Niemiecka ofensywa — O co walczone? — Nowa niemiecka ofensywa — Stanowisko rządu, pomoc społeczeństwa — Ku zakończeniu walki — Decyzja podziału — Charakter powstań śląskich	
Część VIII	
NIEPEŁNE ZWYCIĘSTWO	
W Polsce	555
Województwo śląskie — Konwencja Genewska — Sytuacja gospodarcza — Niemiecko-polska wojna celna — Szkodliwa rola kapitału niemieckiego — Położenie i ruch robotniczy — Józef Wiczorek — Strajki — Rolnictwo — Rozwój szkolnictwa — Działalność kulturalno-oświatowa — Rola Sejmu Śląskiego — Niemczyzna śląska, jej rola — Wybory sejmowe 1930 roku	
Pod obcym panowaniem	575
Terror — Mieszkańcy — Trudności gospodarcze — Górnictwo — Położenie robotników, ich walka — Rolnictwo — Opolscy Polacy — Polonia wrocławska — Sytuacja opolskich Polaków — Polskie szkolnictwo mniejszościowe — Na Zaolziu, ruch robotniczy — Wyniki dążeń czechizacyjnych — Polska działalność organizacyjna — Komuniści	
I nie ustali w walce	591
Polska działalność organizacyjna — Arka Bożek — Organizacje akademickie — Wewnętrzne rozbieżności — Niemieckie gwałty — Rola partii komunistycznej — Brunatny terror — Współpraca z województwem śląskim	

Spadek produkcji przemysłowej — Rola koncernów i monopolów — Poprawa koniunktury — Ograniczanie obcego kapitału — Strajki — Biedaszyby — Rola Sejmu Śląskiego — W państwie niemieckim — Zaostrzenie walki klasowej — Po kryzysie — Upośledzenie Śląska — Zaolzie, skutki kryzysu

Sanacyjne wybory — Walka przeciw faszystacji — Bezrobocie — Strajki — Aktywizacja niemieckiej działalności — Polski odpór — W obronie demokracji — Antypolska działalność hitlerowska

Program eksterminacji i jego realizacja — Hamulec antypolskiej działalności — Hitlerowskie ustawy narzędziem walki z Polakami — O niemieckie oblicze Opolszczyzny — Po zawarciu polsko-niemieckiego paktu o nieagresji — Likwidacja polskiego szkolnictwa — Polska obrona — Polskie straty — Niemieckie obawy — Bohaterstwo — Stanowisko społeczeństwa polskiego — Po wypowiedzeniu paktu o nieagresji — We Wrocławiu

Nasilenie czechizacji — Międzynarodowa współpraca w ruchu robotniczym — Ingerencja rządu polskiego — Zajęcie Zaolzia

Piśmiennictwo — Pisarze opolscy — Nauka — Artyści — Młoda literatura — Literaci zaolziańscy — Gustaw Morcinek — Pisarze nie-ślązacy — Najmłodsi — Literatura niemiecka

Część IX

PRZEZ NOC OKUPACJI KU WYZWOLENIU

Przygotowania obronne — Pierwsze dni wojny — Odwrót wojska — Śląska partyzantka — Pierwsze represje

Plan zagłady — Realizacja programu — Na Śląsku Opolskim — W województwie śląskim — Akcja „palcówki” — Niemiecka Lista Narodowościowa — Wyniki DVL — Walka z polskim obliczem i z polskim językiem — Rabunek dzieci — Plany wysiedlenia — Eksploatacja ekonomiczna — Jeńcy wojenni — Robotnicy przymusowi — Terror policyjny — Obozy koncentracyjne, więzienia — Egzekucje — Ofiary

Język polski — Wiara w zwycięstwo — Służba w Wehrmachcie — W szeregach wojska polskiego — Walka na Śląsku — Polska Partia Robotnicza — Armia Krajowa — Inne organizacje — Polska akcja propagandowa — Sabotaże — Przygotowania do wyzwolenia — Tajne nauczanie

Partyzantka — Radzieccy skoczki — Działalność partyzancka — Dywersja — Znaczenie partyzantki

Wyzwolenie Górnego Śląska — Organizowanie administracji i gospodarki — Wyzwolenie dalszych części Śląska — Szaleńcza obrona Wrocławia — Początki odbudowy — Ogrom zniszczeń — Powrót do Polski

Zestawienie ważniejszych wydarzeń z dziejów Śląska do 1945 roku . .	739
Wybór literatury (w języku polskim)	745
Indeks osobowy	749
Indeks nazw geograficznych	763
Wykaz ilustracji	776
Spis tablic genealogicznych Piastów śląskich	783
Spis map	783
Objaśnienia do tablic genealogicznych	784